

Чубарь О.Г.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування,
маркетингу та менеджменту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(м. Ужгород, Україна)*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ряд експертів, досліджуючи динамічні зміни на ринку вітчизняних інвестиційно-інноваційних процесів, зазначають про зростання як кількості функціонуючих інвестиційних венчурних фондів, так і обсягів фінансування ними проектів. Проте надходження коштів у вітчизняні високотехнологічні та наукоємні виробництва залишаються дуже незначним [1]. Венчурні фонди в Україні не являються венчурними по суті, на практиці вони виступають звичайними інститутами спільного інвестування, що фінансують не високотехнологічні та інноваційні, а традиційно надійні види діяльності або проекти, які швидко окуповуються. Також механізми функціонування таких фондів у вітчизняних умовах дають можливість оптимізувати податкове навантаження. Проте, венчурне (від англ. *venture, ventures* — пов'язаний з ризиком) фінансування – це пов'язана з підвищеним ризиком форма фінансування капіталу, за якої кредит надається не під проценти, а під певну частку приросту капіталу чи під частку акціонерного капіталу майбутнього підприємства. Саме такий зміст закладено у венчурне фінансування в світовій практиці, і реалізовується воно в сфері інновацій, які, в переважній більшості випадків, пов'язані з підвищеними ризиками.

Одна з причин відмінностей нашої практики від усталених світових підходів криється, на нашу думку, в недостатньому законодавчому забезпеченні процесу венчурного фінансування в Україні.

Вперше в законодавчому контексті в Україні термін «венчурний» було вжито в Законі «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» 2001 р., хоча на той час на ринку вже існували фірми, компанії, фонди, які називали себе венчурними. На даний момент в Законі України [2] використовується термін «венчурний» і стосується він особливостей створення венчурних фондів та формування ними власних активів [2]. Згідно з цим законом «Недиверсифікований інститут спільного інвестування закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування серед юридичних та фізичних осіб, є венчурним фондом» [2; ст. 7]. Венчурний фонд має право надавати кошти у позику. Позики за рахунок коштів венчурного фонду можуть надаватися тільки юридичним особам, за умови, що не менш як 10 відсотків статутного капіталу відповідної юридичної особи належить такому венчурному фонду. Активи

венчурного фонду можуть повністю складатися з коштів, нерухомості, корпоративних прав, прав вимоги та цінних паперів, що не допущені до торгів на фондовійбіржі [2; ст.48]. Як бачимо, жодного прямого зв'язку з ризикованою діяльністю, або з інноваціями, у формулюваннях Закону немає (за винятком назви виду фонду – недиверсифікований, що само по собі передбачає вищі ризики, крім того, у Законі вказані критерії віднесення фонду до диверсифікованого чи недиверсифікованого [2; ст. 3,7]).

Базовий щодо забезпечення розвитку інноваційної діяльності Закон України «Про інноваційну діяльність» окреслює механізми фінансової підтримки інноваційної діяльності (Розділ ІV), визначає види цієї підтримки та джерела фінансування. Зокрема, ст. 18 Закону виділяє такі джерела фінансування інноваційної діяльності: а) кошти Державного бюджету України; б) кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; в) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; г) власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; д) кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; е) інші джерела, не заборонені законодавством України [3].

Також цим законодавчим документом передбачено підтримку інноваційних проектів Державною інноваційною фінансово-кредитною установою, однак лише через надання кредитів чи передавання майна у лізинг. При цьому така підтримка може здійснюватись за умови наявності гарантій повернення коштів у вигляді застави майна, договору страхування, банківської гарантії, договору поруки тощо (ст.19, п.8). Проте в жодній із статей і цього Закону венчурний капітал як джерело фінансування запровадження та комерціалізації інновацій не знайшов відображення. Слід розуміти, що формулювання статей Закону саме в такій редакції не накладає заборон на венчурні механізми (що не заборонено, те дозволено), однак свідчить про недостатнє усвідомлення і сприйняття необхідності та актуальності цих механізмів, гострої потреби їх законодавчого втілення.

Разом з тим у Законі України «Про наукові парки» однією з основних функцій наукового парку виділено залучення і використання у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримка наукоємного виробництва [4]. Однак ні критеріїв, ні ознак, ні розкриття сутності цього капіталу, а також процесу венчурного фінансування та його учасників у цілому немає.

У зв'язку з цим виникає запитання, чому не дійшов до остаточного розгляду та прийняття Проект Закону № 1082 від 30.11. 2007 р. «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері». Передбачалось, що цей Закон буде регулювати відносини, пов'язані із здійсненням венчурного (ризикового) фінансування інноваційної діяльності та інноваційних проектів, створенням та забезпеченням функціонування венчурних компаній, фондів, агентів, брокерів. Саме в цьому проекті дано визначення **венчурного фінансування** (фінансування інноваційних підприємств і видів діяльності, пов'язаних зі створенням та освоєнням

інновацій); **венчурного капіталу** (інвестованого в інноваційний проект із високим ступенем ризику); венчурної діяльності та джерел її фінансування, окреслено основні засади державної політики у сфері венчурної діяльності [5].

Навіть якщо цей проект було визнано експертами недосконалим, а, можливо, несвоєчасним, десятилітній період, що минув з його розробки, продемонстрував наявність складних і комплексних проблем у розвитку інноваційної сфери країни, у пошуку фінансових джерел її забезпечення.

З урахуванням викладеного вище можемо констатувати, що законодавче забезпечення венчурного фінансування інновацій в нашій країні є недостатнім. Подальшої розробки та уточнень потребують питання, пов'язані з визначенням юридичного статусу суб'єктів венчурного підприємництва (як фондів, так і компаній-бенефіціарів фінансових ресурсів), виділенням напрямів співпраці держави та комерційних структур, наприклад, банків, при створенні венчурних фондів, в тому числі, державних, порядку використання коштів пенсійних фондів і страхових компаній як ресурсу венчурного фінансування. Особливої постійної уваги потребує подальша розбудова системи стимулювання інноваційної діяльності, надання державних (муніципальних) пільг, гарантій, використання коштів місцевих бюджетів, кредитних ресурсів банків, створення та функціонування Національного венчурного фонду та багатьох інших. Вважаємо, що вдосконалення законодавчого підґрунтя інноваційних процесів, а також супутніх механізмів венчурного фінансування повинно стати важливим фактором забезпечення реалізації намірів держави з європейської інтеграції та розвитку національної економіки за інноваційною моделлю.

Література:

1. Товмасян В.Р. Проблеми розвитку венчурного інвестування в Україні / В.Р. Товмасян // Економіка та держава. – 2015. – №2. – С. 152-256.

2. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 5.07.2012 р. № 5080-VI. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17?nreg=5080-17&find=1&text=%E2%E5%ED%F7%F3%F0&x=0&y=0>.

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» 4 липня 2002 року N 40-IV. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

4. Закон України «Про наукові парки» 25 червня 2009 року N 1563-VI. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17?nreg=1563-17&find=1&text=%E2%E5%ED%F7%F3%F0+%F0%E8%E7%E8%EA&x=0&y=0#w11>.

5. Проект Закону «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» від 30.11.2007 р. № 1082– Електронний ресурс. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JF0U200A.html.

ПІДТРИМАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Поняття конкурентоспроможності багатогранне, тому єдиної точки зору на визначення конкурентоспроможності в літературі не існує.

Так, Азоев Г.Л зазначає,що конкурентоспроможність підприємства – це можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку, тобто в цьому визначенні конкурентоспроможності основна увага приділяється фінансовій стороні діяльності підприємства [1].

Якщо звертатись до вітчизняних теоретиків,то вони розглядають конкурентоспроможність як здатність виробляти й реалізовувати продукцію швидко, в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування та як можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку [2].

Дослідивши вищезазначене поняття,можна виокремити характерні ознаки забезпечення конкурентоспроможності підприємствами: спроможність підприємства ефективно діяти на внутрішньому і зовнішньому ринках;продукція підприємства відповідає вимогам споживачів, має переваги за якісними або ціновими характеристиками серед подібних виробників продукції;підприємство отримує позитивний статус на ринку за рахунок якісного товару і врахування потреб споживачів;активне використання інноваційних технологій, впровадження наукових розробок у виробничий процес; використання новітніх методів управління персоналом; підвищення якісних характеристик персоналу підприємств.

Одним із основних шляхів підвищення конкурентоспроможності є розробка інноваційного виду продукції,яка на даний момент не представлєна ні на внутрішньому, ні на міжнародному ринках. В Україні інноваційна активність в останні роки знижується. Це викликано недостатністю коштів для впровадження інновацій, погіршенням інвестиційного клімату.

Для утримання конкурентних переваг за рахунок інноваційності продукції, виробництво цієї продукції має бути захищеним патентами, правами інтелектуальної власності тощо, а це потребує додаткових витрат.

Для розуміння реакції споживачів на продукцію необхідне забезпечення зворотного зв'язку, що дозволить проводити удосконалення продукції і за рахунок цього підвищувати її конкурентоспроможність.

Адже саме споживачі вирішують буде новий товар продаватись, чи займе аутсайдерську позицію.